

QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI

ILMIY-ELEKTRON JURNALI
5-SON

**KOKAND UNIVERSITY
HERALD**

2022
VOLUME №5

**QO‘QON
UNIVERSITETI
XABARNOMASI
5-SON**

**KOKAND
UNIVERSITY
HERALD
VOLUME 5**

**ВЕСТНИК
КОКАНДСКОГО
УНИВЕРСИТЕТ
ВЫПУСК 5**

5/2022

QO'QON UNIVERSITETI

XABARNOMASI

Ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

G'.E.Zaxidov

Bosh muharrir:

Sh.R.Ruziyev

Tahrir kengashi mas'ul kotibi:

A.A.Yusupov

Tahririyat hay'ati:

1. I.f.d., prof., S. G'ulomov (O'z.R. Fanlar Akademiyasi)
2. DSc., prof., Sh. I. Mustafakulov
3. DSc., Mark Rozenbaum (AQSH)
4. PhD., I. Bobojonov (IAMO, Germaniya)
5. PhD., N. Djanibekov (IAMO, Germaniya)
6. PhD., K. Akramov (IFPRI, AQSH)
7. PhD., N. Yusupov (Woosong University, J.Koreya)
8. DSc., D. Xosilova (University of Wyoming, AQSH)
9. I.f.d., prof., B. Salimov (TDIU)
10. I.f.d., prof., K. Axmedjanov (KIUT)
11. I.f.d., prof., N. Maxmudov (TDIU)
12. PhD., Sh. Aktamov (Singapur universiteti)
13. I.f.d., prof., U. Gafurov (TDIU)
14. I.f.d., prof., X. Qurbonov (TDIU)
15. F.f.n., dotsent D. Xodjayeva (QDPI)
16. I.f.n., dotsent, N. Urmonov (TDIU)
17. F.f.d., prof., Sh. Shaxobidinova (ADU)
18. F.f.d., prof., M. Umarxodjayev (ADU)
19. I.f.n., dotsent, J. Qambarov (FarPI)
20. PhD, dotsent, D. Rustamov (ADU)
21. I.f.n., dotsent, A. Islamov (Qo'qon universiteti)
22. PhD., M.Najmiddinov (Qo'qon universiteti)

Qo'qon universiteti xabarnomasi

("Вестник Кокандского университета – Kokand University Herald") ilmiy-elektron jurnali Qo'qon universiteti Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2020-yil 10- oktabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №1138 raqami bilan ro'yxatidan o'tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O'zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-1695 ISSN-raqami olingan.

© "Kokand University" – 2022

Tahririyat manzili:

150100, Farg'ona viloyati, Qo'qon shahri, Turkiston ko'chasi, 28 a-uy, 1-xonadon

Mundarija:/Outline:

Iqtisodiyot / Economy			
1.	I. Foziljonov	Modern methods for forecasting cash flows	3-6
2.	D. Nuritdinova	Management of processes of implementation of state interactive services through information technologies	7-9
3.	Tsoy Marina.	The role of gender equality in poverty reduction and decent job creation - world experience and practice of Uzbekistan	10-13
4.	B. Turanboyev B. Rajabboyev	Puzzles involving the stock market, inflation and the predictability of stock market returns	14-17
5.	A. Bakirbekova	К вопросу об управлении человеческими ресурсами в международных компаниях	18-25
6.	J. Kambarov	Yangi sanoat inqilobini risk boshqaruviga ta'siri masalalari	26-29
7.	F. Mulyadinov	Sanoat korxonalari va biznes faoliyatida integratsion axborot tizimlari	30-35
8.	M. Diyarova	Qurilish sohasida kichik biznes sub'yektlarining innovasion faoliyati va uni tashkil etishning asosiy tamoyillari	36-39
9.	R. Toxirov	Tadbirkorlik subyektlari samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	40-43
10.	M. Boltayeva, A. Suyunov	Mamlakat iqtisodiyotida turizmni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	44-46
11.	O. Ahmadjonov	O'zbekistonda islomiy moliya tizimini qo'llash istiqbollari	47-51
12.	M. Tojiyeva	Biznesni rivojlantirish samaradorligi hamda uni baxolashning uslubiy yondashuvlari	52-58
Pedagogika / Pedagogy			
13.	K. Kaziyeu, Sh. Bisenova, F. Khamidullayev	Reflection as a quality for effective professional activities and self-development	59-63
14.	G. Umirova	Iqtisodiyotimizni rivojlantirishda innovatsiyalarning tutgan o'rni va roli	64-66
15.	F. Berdibekova	Akmeologik yondashuv asosida o'qituvchilarning kasbiy mahoratini rivojlantirish	67-70
16.	M. Salayeva M. Djumabaeva	Bo'lajak pedagoglarni kasbiy tayyorlash jarayonida kreativ faoliyatini rivojlantirish	71-74
17.	B. Ergasheva	Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash texnologiyasi pedagogik muammo sifatida	75-77
18.	M. Baqoyeva	Maktabgacha katta yoshdagi tarbiyalanuvchilarda bilishga qiziqishni rivojlantirish texnologiyasi	78-81
19.	L. Axmadaliyev	Qayyumiy" asaridagi №3-16-fiqralarning tazkira qo'lyozma va nashri o'rtasidagi matniy-qiyosiy tadqiqi	82-88
20.	S. Muxabbat	O'zbek pedagogikasi tarixini davrlashtirishning nazariy asoslarini takomillashtirish tarixiy-pedagogik zarurat sifatida	89-92
21.	A. Tangriyev	Yosh dzyudochilarda tezkor-kuch qobiliyatining samaradorligini oshirish	93-95
Fizika / Physics			
22.	G. Nafasova	Bo'lajak fizika o'qituvchilarida mantiqiy kompetentligini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	96-97
23.	G'. Nafasov D. Abduraimov	Transversal izotrop jism uchun ikki o'lchovli termoelastik bog'liq masalani sonli modellashtirish va uning dasturiy ta'minoti	98-103
Lingvistika / Linguistics			
24.	M. Xolova O. Lolayeva	Lingvistikada orfografik tamoyillar va tahlillar	104-106

BO'LAJAK PEDAGOGLARNI KASBIY TAYYORLASH JARAYONIDA KREATIV FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH

Salayeva Muborak Saburovna

psixologiya f.n., Toshkent amaliy fanlar universiteti dotsenti,
Email: muborakxon71@mail.ru

Djumabaeva Manzura Bagibekovna

Toshkent amaliy fanlar universiteti katta o'qituvchisi,

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
<p>Qabul qilindi: 24-dekabr 2022-yil Tasdiqlandi: 26-dekabr 2022-yil Jurnal soni: 5 Maqola raqami: 16 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v5i5.221</p>	<p>Maqolada kasbiy-pedagogik faoliyatning ijodiy parametrlari va zamonaviy oliy pedagogik ta'lim oldida turgan muammolar haqida so'z yuritiladi.</p>
KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS	
<p>oliy ta'lim, bo'lajak pedagog, kasbiy tayyorlash, kasbiy-ijodiy faoliyat, pedagogik vazifalar, motiv, ehtiyoj, harakat, intilish, ijodiy faollik, mustaqillik, kreativ tafakkur, pedagogik kreativlik.</p>	

Kirish. Jamiyatning barcha sohalaridagi izchil ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish deyarli har bir shaxsning intellektual va kreativ salohiyatini ijtimoiy muomalaga faol kiritishni taqozo etadi. Ushbu parametr, ayniqsa, ta'lim uchun dolzarb bo'lib, uning eng muhim vazifasi har bir kishiga o'z moyilligini to'liq ochib berish va kreativ qobiliyatni rivojlantirish imkoniyatini berishdir.

Ta'limni modernizatsiyalashning hozirgi bosqichida pedagogik vaziyatlarni kompleks baholay oladigan va murakkab qarorlar qabul qila oladigan, ijodiy faol, ta'lim-tarbiya jarayonida an'anaviy va innovatsion yondashuvlarni qo'llay oladigan, yuqori kasbiy mahoratga ega pedagog kadrlarni tayyorlash asosiy vazifa hisoblanadi⁵⁸.

Hozirgi ta'lim tizimini modernizatsiyalashga bo'lgan ehtiyoj an'anaviy ta'limning yagona dastur, o'quv reja va pedagogik jarayonni tashkil etishning shakl va usullaridan o'zgaruvchan va mualliflik usullariga tezkorlik bilan o'tishni taqozo qilmoqda. Shu munosabatdan bugungi kunda o'quv faoliyatini tashkil etish uchun yangi, muqobil texnologiyalar, usul va sharoitlar faol yaratilmoqda. Biroq bunday kashfiyot va yangiliklar oqimida o'qituvchi ko'rsatma va tavsiyalarining ko'r-korona ijrochisi bo'lib qola olmaydi. Bu esa oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak pedagoglarni tayyorlash jarayoniga qo'yiladigan talablarning ortib borayotganligini anglatadi. Shu sababli zamonaviy pedagogikaning asosiy yo'nalishlaridan biri ijodiylik va kreativlikdir.

Pedagog kasbiy faoliyatining ijodiy parametrlari muayyan talabga ega bo'lib, bu o'z navbatida o'z-o'zini anglash uchun shart-sharoitlarni yaratishni, kasbiy tayyorgarlik jarayonida bo'lajak pedagogning ijodiy individualligini rivojlantirishni nazarda tutadi. Bu esa, o'z navbatida, oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak pedagoglar bilan ishlashni tashkil etishning o'rnatilgan amaliyotini qayta ko'rib chiqishni taqozo qiladi.

Adabiyotlar tahlili. Oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak pedagoglarni kasbiy tayyorlashda ijodkorlikni rivojlantirishning ahamiyati haqidagi turli uslubiy tushuncha va g'oyalalar bugungi kunda o'rganilayotgan masala amaliyotda qanday hal etilayotganligini tahlil qilish zarurati tug'dirdi.

Ma'lumki, zamonaviy pedagogika nazariyasida ijodiy salohiyatni oshirish, kasbiy tayyorgarlik jarayonida bo'lajak pedagogning shaxsiy va kasbiy rivojlantirishning mazmuni, usul va metodlarini belgilashda jiddiy o'zgarishlar bo'lishi lozim. Chunki bu kasbiy tayyorgarlik jarayonida talabalarni ijodiy faoliyatga safarbar etib, ularning raqobatbardoshligini

ta'minlaydi. Ijodkor o'qituvchilarni qo'llab-quvvatlash O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunning ustuvor yo'nalishlaridan biridir⁵⁹.

Zamonaviy pedagogika fanida esa ijodkorlik shaxsni rivojlantirish mexanizmi sifatida V.I.Andreev, D.B.Bogoyavlenskaya, I.I.Kaloshina, V.I.Korotyayev, G.V.Kudryavtsev, N.Kulyutkinlar tomonidan tadqiq qilingan. Shuningdek, bilish jarayonining ijodiy qirralarini V.S.Bibler, N.A.Berdyayev, A.V.Brushlinskiy, V.V.Davidov va L.S.Zankovalar asarlarida ochib berishgan; pedagogik ijodning mohiyatini V.V.Zagvyazinskiy, V.I.Ilyin, V.A.Kan-Kalik, N.D.Nikandrov, M.M.Potashnik, I.B.Bicheva, S.V.Desyatova, I.A.Sareva, V.D.Lobashev, A.A.Talix va F.N.Zimenkovalar o'z asarlari orqali belgilab berishgan⁶⁰.

Shuni ta'kidlash kerakki, ijodiy pedagogik amaliyotning mustahkam poydevori sifatida taniqli rus psixologlari - L.S.Vygotskiy, Yu.N.Kulyutkin, A.N.Leontiev, Ya.A.Ponomarev, S.L.Rubinshteyn va P.M.Teplovlar va chet el psixologlari - G.Ayzenk, M.Vertxaymer, D.Gilford, O.Selts, A.Koestler, L.S.Kyubi, G.Linds, E.Torens va Henry Agard Wallacelar tomonidan tadqiq qilingan.

Psixologik-pedagogik adabiyotlarda pedagogik ijod odatda ikkita jihatdan ko'rib chiqiladi: jarayonli va shaxsga oid. Shu tariqa o'qituvchi faoliyatining individual ijodiy uslubi muammosi paydo bo'ladi. Bunda ko'pgina mualliflar - V.I.Andreev, V.I.Zagvyazinskiy, Z.S.Levchuk, A.K.Markova, va N.Yu.Postayuklar faoliyat uslubi mavjudligiga ishora qiladilar. Talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish muammosi ham (V.I.Andreev, N.M.Anisimov, A.I.Eremkin, I.A.Karpacheva, V.P.Kuzovlev, A.V.Muzalkov, N.Yu.Postayuk) dolzarb muammolardan bo'lib, bu ko'pincha ijodkorlik tushunchasi bilan belgilanadi.

Ijod - bu dunyoni moddiy va ma'naviy o'rganish jarayonida insonning o'zini-o'zi rivojlanishining ijtimoiy-tarixiy hodisasidir. Kreativ faoliyat jamiyat hayotining turli sohalarida amalga oshiriladi, shuning uchun ham uning turli xil turlari, shu jumladan pedagogik ijod ham mavjud.

Rus psixolog-pedagoglari - S.L.Rubinshteyn, L.S.Vigotskiy, Ya.A.Ponomarev, T.I.Smirnova, A.M.Matyushkin, N.Y.Postayuk, I.B.Bicheva, S.V.Desyatova, I.A.Sareva, V.D.Lobashev, A.A.Talix, F.N.Zimenkovalar tomonidan ijodning mohiyati, uning rivojlanish mexanizmi va shartlarini ko'rib chiqishning fundamental asoslari ishlab chiqildi⁶¹.

⁵⁸ Салаева М.С. Ўзбекистонда oliy ta'lim mazmunini modernizatsiyalash strategiyasi / «Zamonaviy oliy ta'limning yagona dastur modeli - muammo va vazifalar». Respublika ilmiy-amaliy konferentsiyasi materiallari. TTESI. 2006. - B. 37-41.

⁵⁹ Бичева И.Б., Десатова С.В., Царева И.А. Развитие педагогического творчества будущего педагога // Профессиональное образование в России и за рубежом, № 1(25), 2017. - С.72-77

⁶⁰ O'zbekiston Respublikasining 23.09.2020 yildagi O'RG-637-son "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. <https://lex.uz/docs/-5013007>

⁶¹ Лобашев В.Д., Талых А.А., Зименкова Ф.Н. Элементы творческой деятельности в технологическом образовании студентов // Педагогика и психология образования, - М: МПГУ, №4, 2016. - С.59-65.

Rus pedagog olimlar - F.Barron, V.A.Kan-Kalik, A.S.Kosogova, A.N.Luk, N.D.Nikandrov, A.Z.Rahimov va V.S.Shubinskiylar ijodkor shaxs sifatlarini o'rgandilar.

Shuningdek, rus tadqiqotchilari - M.Vertxaymer, D.Gilford, E.P.Torrance, G.Lindsy, R.Tompson va K.Xallar esa ijodiy jarayonning tashkil etilishi, tuzilishi, samaradorligini oshiruvchi omillar va ijodiy faoliyatga xalajiq beradigan to'siqlarni o'rgandilar.

Yu.K.Babanskiy, L.Yu. Gordin, V.S.Ilyin, N.K.Sergeev, V.V.Serikov va V.V.Kraevskiylar ijodiy kasbiy faoliyatga tayyorlangan shaxsning rivojlanishi ta'lim jarayonining yaxlitlik darajasiga bog'liqligini aniqladilar.

T.N.Balabanova, E.U.Gutsalo, N.M.Borisenko, M.G.Yaroshevskiy, V.R.Petrulis va G.A.Medyaniklar ijodkorlikning kontseptual asoslarini ko'rib chiqishda ijodiy faoliyat mexanizmlari sifatida bo'lajak pedagogning ijodiy laboratoriyasini yaratish va bu jarayonning samaradorligini ta'minlovchi shart-sharoitlarni tadqiq qilishgan.

V.I.Zagvyazinskiyning "O'qituvchining pedagogik ijodkorligi" kitobida ijodiy faoliyatga "yangi pedagogika tizimini yaratish, noma'lum qonuniyatlarni ochish, yangi g'oyalari, usul, vositalar; yangilik yaratish, insonning ichki mohiyati asosidagi kuchlarini uyg'otish orqali ijod qilish" ta'riflaydi. U pedagog ijodiyotining quyidagi farqli jihatlari ajratib ko'rsatiladi:

1. Vaqt jihatidan qat'iy belgilangan va chegaralangan. Agar darsda kutilmagan holat ro'y bersa, o'qituvchi qisqa muddat ichida yangi qaror qabul qilishi shart.

2. Pedagogik ijodiyot o'quv-tarbiyaviy jarayon bilan yaxlit tutash bo'lganligi sababli u har doim ijobiy natijalarga olib kelishi lozim. Salbiylari esa faqat xayoliy sinov va taxminlardagina bo'lishi mumkin.

3. Pedagogik ijodkorlik doimo hamkorlikdagi ijodiy ishdur.

4. Ijodiyotning sezilarli qismi odamlar oldida ommaviy tarzda (o'zining ruhiy holatini boshqara olish ko'nikmasi) amalga oshiriladi.

Ilmiy adabiyotlarda "ijodkorlik" tushunchasining juda ko'p talqinlari mavjud. Masalan, A.Z.Rahimov ijodkorlikni "muayyan muammoning yechimini mutlaqo yangi yoki modernizatsiya qilish kabi yangilikni takror ishlab chiqarishga qaratilgan inson faoliyati shaklidir", deb hisoblaydi.

A.Matejkoning fikricha, "ijodkorlik axborotni baholashni uning manbasining vakolati bilan bog'lamaidan turib, mustaqil fikrlashga xosdir"⁶².

V.D.Lobasheva, A.A.Talix, F.N.Zimenkovalarning fikrlariga ko'ra, "ijodkorlikni bevosita o'rgatish mumkin emas, u asosan ilm olish usuli bilan belgilanadi: bilim esa ijodiy qayta yaratilgan, ya'ni insonning o'zi tomonidan qayta kashf etilgan ilm bo'lib, bunda rasmiy yoki begona, notanish tushuncha bo'lmaydi".

O'rganilgan ilmiy-nazariy manbalar tahlili va pedagogika-psixologiya sohalarida amalga oshirilgan tadqiqotlar natijalari bo'lajak pedagoglarini kasbiy tayyorlash mazmunini o'rganishda bir qancha yo'nalishlar mavjudligini ko'rsatdiki. Jumladan:

Birinci yo'nalish nazariy bilimlar mazmuni va tizimini belgilovchi malaka tavsiflarining ishlab chiqilganligi bilan belgilanib, rus pedagoglari - I.P.Ivanov, R.I.Mitelman va A.J.Ovchinnikovlarning fikriga ko'ra, bu tizimda pedagogik mahorat va kompetentsiyalarni egallash uchun zarur bo'lgan fanlar ro'yxati keltiriladi.

Shu o'rinda bo'lajak pedagoglarning kelajfdagi pedagogik faoliyatidagi vazifalari hamda kasbiy tayyorgarligi uchun "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Kontseptsiyasi" katta ahamiyatga egadir.

Ikkinchi yo'nalish kasbiy tayyorgarlik jarayonida mutaxassisni shakllantirish muammosini o'rganish bilan tavsiflanadi. Bular N.M.Anisimova, E.P.Belozertseva, Z.V.Vidyakova, E.N.Gerasimova, L.N.Golubeva, F.N.Gonobolina, O.V.Dolzhenko, K.M.Duray-Novakova, A.I.Eremkina, V.N.Kartashova, V.F.Krivosheeva, B.P.Kuzovleva, N.V.Kuzmina, V.E.Medvedev, Yu.N.Merenkova, A.V.Muzalkova, S.A.Nikolaenko, A.J.Ovchinnikova, I.F.Pleteneva, N.G.Podaeva va V.A.Slastenlarning tadqiqotlarida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy tayyorlashning butun tizimi ijodkorning va asosan pedagogik faoliyatni amalga oshiruvchining pozitsiyasini juda kam hisobga olinishi e'tirof etilib, natijada motivatsiya pasayib, ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlanmasligi qayd etiladi.

Shu munosabat kasbiy tayyorlash jarayonida, bo'lajak pedagog shaxsining kreativligiga qo'yiladigan yuqori kasbiy talablar bilan ta'limda kreativ faoliyat uchun tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlarning etarli darajada rivojlanmaganligi o'rtasida qarama-qarshiliklar yuzaga keladi.

Demak bundan ko'rinadiki, kasbiy tayyorgarlik jarayonida kreativ faoliyatni tashkil etish shart-sharoitlari; o'quv va auditoriyadan tashqari jarayonda talabalarni mustaqil kreativ faoliyatini tashkil etish mazmuni va tuzilishi; kreativ ilmiy-amaliy faoliyat texnologiyalari, usul va metodlari kabi masalalar juda kam o'rganilganligicha qolmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi. Tarixiy, retrospektiv va nazariy-uslubiy manbalarni tahlil qilish, olingan ma'lumotlarni umumlashirish va sharhlash, kuzatish, suhbat, anketa, kontent tahlil, kvalimetriya va ekspert baholash.

Muhokama. Shaxsning ijodkorligini rivojlantirish muammosi zamonaviy pedagogika fanida eng dolzarb masalalardan biridir. Ayni paytda ta'limni pedagogik ijod bilan uyg'unlashtirishga mutaxassislar tayyorlashning yuqori sifatini ta'minlaydi.

Biroq o'qituvchilar har doim ham talabalarning kreativ individualligini rivojlantirishga intilmaydilar. Bo'lajak mutaxassisning kreativ tafakkuri, tasavvuri, kreativ faolligi va mustaqilligi, kreativ qobiliyatlarining rivojlanish darajasi uning kasbiy tayyorgarligining umumiy darajasini belgilaydi. Shaxsning o'zini, o'ziga xos individualligi, ma'naviyati, kreativligini aniqlashga bo'lgan ehtiyojini hisobga oladigan ta'lim jarayonini bunday tashkil etish zarurati yetib keldi.

Vaziyat tahlili shuni ko'rsatdiki, oliy ta'lim muassasalarida ko'pincha ma'ruza, seminar, laboratoriya va amaliy mashg'ulotlar shaklida o'qitishning og'zaki tushuntirish va illyustrativ usullari ustunlik qiladi. Natijada o'qituvchilarning o'z ijodkorligi, talabalarning faolligi va mustaqilligi o'quv dasturining qat'iy asoslari bilan tartibga solinadi.

Shu sababli bugungi kunda oliy ta'lim muassasasining asosiy vazifasi bo'lajak mutaxassisning o'ziga xos shaxsini shakllantirish, uning kreativ individualligini rivojlantirishdan iborat bo'lishi lozim.

Pedagogik kreativlik o'qituvchining kasbiy muhim xususiyati bo'lib, u o'zgarishlarga bo'lgan ehtiyojni, uning motivlari tarkibida shaxsning etukligini, kelajak rivojlanish istiqboliga yo'naltirilganligini aks ettiradi.

Pedagogik ijodning o'ziga xosligi shundaki, ijodiy tabiat nafaqat pedagogik muammoni hal qilish jarayoniga, balki kreativ harakat sifatida individual tipologik xususiyatlarga asoslanadigan ushbu echimni amalga oshirish jarayoniga ham xosdir.

Ijodiy fikrlash kreativ faoliyatga yo'naltiruvchi bosh mezondur. Barcha talabalarda ijodiy jarayonning ortishi, stereotiplarning erkinligi, muhokamalarning noqulay bo'lmasligi, tashabbusi va mustaqilligi, kasbiy-kreativ faoliyatga qiziqish va tayyorgarligi qulay psixologik muhit bilan ta'minlanadi. Albatta, bu jihatlariga e'tibor qarotishda talabalardagi yaqqol ko'zga tashlanadigan xususiyatlarga asoslanish, individual imkoniyatlarini ko'zda tutish va rag'batlantirish zarur.

Bizningcha, jamoaviy ijodiy faoliyatni tashkil etishga tayyorlashda talabalar o'rtasida sog'lom raqobat muhitini yaratish, musobaqalashish, kuch sinashish imkoniyatini berish ularda ijodiy g'oyalarni qo'llab-quvvatlashga motivatsiya uyg'otadi.

Kreativlik insonning qobiliyatlari, motivlari, bilimlari, ko'nikmalariga ega ekanligini anglatadi, buning natijasida yangilik, o'ziga xoslik va o'ziga xoslik bilan ajralib turadigan mahsulot yaratiladi.

Biz uchun eng maqbul F.Barronning fikri bo'lib, u ijodkorlikni "yangi bo'lish tarziga bo'lgan ehtiyojga moslashish qobiliyati" deb talqin qiladi.

Bizning fikrimizcha, kreativlik kasbiy-pedagogik faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan asosiy qobiliyatdir.

Pedagogik faoliyat jarayonida o'qituvchi o'z o'quvchilarning rivojlanishiga ta'sir qiluvchi ko'plab omillarga (baxsh qilish qiyin, ba'zan esa butunlay kutilmagan vaziyatlarga) duch keladi. Bunga sabab o'quvchining yashash sharoiti, yoki irsiyat, yoki oilaviy urf-odat va an'analar, yoki jamiyat ta'siri bo'lishi mumkin. O'qituvchining ijodkorligi qanchalik rivojlangan bo'lsa, unga o'quvchilar bilan shaxsiy munosabatlarining to'g'ri usul va yo'llarini tanlash osonroq bo'ladi. Yana shuni ta'kidlash kerakki, ijodkor shaxs muloqot jarayonida odamlarni o'ziga tortadi va shaxsning bu sifati o'qituvchilik kasbi uchun muhim ahamiyatga ega.

Bo'lajak pedagogning kasbiy faoliyati har kuni juda ko'p, xususan: o'quv jarayonini teng bo'lmagan, doimiy o'zgaruvchan, ijtimoiy-madaniy sharoitlarda tashkil etish;

- ta'lim jarayonini loyihalash, amalga oshirish va tartibga solish;
- o'quv hujjatlarini yaratish (individual dasturlar, mualliflik kurslari, eksperimental darsliklar, mualliflik eksperimental o'quv-uslubiy majmualari va boshqalar),

⁶² Салаева М.С. Инновацион педагогика: педагогический эксперимент // "Образование и наука в XXI веке"

международный научно-образовательный электронный журнал. ISSN: 2658-7998. Электронный журнал. Выпуск № 12 (том 3) (март, 2021). - С.567-570.

- ta'lim mazmunini to'ldirish maqsadida undan foydalanish kabi ijodiy vazifalarni hal qilish zarurligini nazarda tutadi. Shu munosabat bilan, bizning fikrimizcha, oliy pedagogik ta'limning eng muhim vazifalari quyidagilar:
  - talabalarning kasbiy va pedagogik faoliyatga qiziqishini rag'batlantirish;
  - kasbiy kompetensiyani shakllantirish;
  - talabalarda tanqidiy, ijodiy, izlanish tafakkurini rivojlantirish;
  - bo'lajak pedagogni o'quvchilarning bilim faoliyatiga rahbarlik qilishga, ularning ijodiy fikrlashi, ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishga tayyorlashdan iborat.
- Kasbiy-kreativ fikrlashni shakllantirish jarayoni bo'lajak pedagoglarni ijodiy faoliyatni amalga oshirishga tayyorlash uchun asosdir. Shu maqsadda bo'lajak pedagoglarning kreativ faoliyatini rivojlantirish uchun o'quv jarayonida:
  - pedagogik jarayondagi ziddiyatlarni o'rganishda dalillarni aniqlashtirish;
  - talabalarning konstruktiv-ijodiy, kommunikativ, prognostik va tashkiliy faoliyati;
  - talabalarning o'z faoliyatini tahlil qilishi va baholashi;
  - innovatsion pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqishdagi refleksiv faoliyatida yuzaga keladigan turli xil muammoli vaziyatlarni tahlil qilishdan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bunday holda quyidagilar:
    - izlanuvchanlik karakterining shakl va usullari. Masalan, shaxslararo muloqot paytida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ba'zi muammoli vaziyatlarni yaratish va hal qilish, ya'ni bu holda talabalar o'zlarining xatti-harakatlar modelini ishlab chiqishlari lozim;
    - shaxslararo o'zaro munosabatlardagi to'siqlarni engib o'tish, xatti-harakatlar strategiyasini ishlab chiqishga yordam beradigan simulyatsiya-rol shakllari va usullari;
    - muammolarni hal qilish yo'llarini mustaqil izlashda ishtirokchilarning shaxsiy, hissiy va xulq-atvor darajalari orqali o'z imkoniyatlarini ochishi va o'zini o'zi anglashi uchun sharoit yaratish vositasida kognitiv ta'sir ko'rsatadigan ijodiy shaxsni shakllantirishning turli usullarini har tomonlama amalga oshirishga imkon beradigan mashg'ulotlar shakllarining eng samarali usullari hisoblanadi.
- Shu bilan birga, kreativ fikrlash uslubi pedagogik voqelikning ma'lum bir qarashiga yo'naltirilganligida motivatsiya funktsiyasini bajaradi. Shuning uchun uning faoliyatini bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish jarayoniga qisqartirish mumkin emas. Bu esa, o'z navbatida,

pedagogik faoliyatga tegishli kreativ faol qadriyat munosabatlarini tarbiyalashni talab qiladi.

Natijalar. Oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak pedagoglarni kasbiy tayyorlash jarayoni talabalar kreativ faoliyatini rivojlantirish va o'z-o'zini tartibga solishni rag'batlantiradigan muhim bosqich bo'lib, keyingi barcha kasbiy faoliyat o'zining pedagogik kreativ salohiyatini ro'yobga chiqarish imkoniyatidir.

Kreativlik natijasi faqat qandaydir mahsulotni yaratishda emas, balki ijodkor sub'ekting o'zini rivojlantirishida, ya'ni insoniyat faoliyati shakllarida amalga oshiriladigan taraqqiyotida namoyon bo'ladi.

Shaxsning kreativ rivojlanishi ikkita jihatni qamrab oladi:

- reproduktiv;
- ijodiy.

Ijodiy harakat muammoning yuzaga kelishini hal qilishga tayyorgarlik g'oyaning paydo bo'lishi va uni mujassamlashtirish bosqichlariga bo'linadi.

Bizning nazarimizda, o'qituvchi kreativligining asosi bo'lib kasbiga nisbatan qiziqishi, manfaatdorligini ifodalovchi ichki motivatsiyasi, iroda sohasining rivojlanganligi va tubdan o'zgartgan faoliyatga intilishi hisoblanadi⁶³.

Oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak pedagoglarni kasbiy tayyorlash sharoitida ijodkorlik o'quv, ilmiy-tadqiqot va ixtirochilik karakteridagi muammolarni hal qilishning yangi o'ziga xos yondashuvlari, yo'llari va vositalarini yuqori darajada amalga oshirishga erishishda namoyon bo'ladi⁶⁴. Bunda o'quv jarayonida ham an'anaviy, ham innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalangan holda ta'lim faoliyatiga kreativ yondashuv elementlarini singdirish orqali erishish mumkin⁶⁵.

Xulosa. Oliy ta'lim mazmunini modernizatsiyalashning yangi istiqbollari bo'lajak pedagoglarni kasbiy tayyorlash jarayonining zamonaviy texnologiyalarini ishlab chiqishni nazarda tutadi. Bu esa ular kreativligini rivojlantirish va kasbda o'zini o'zi ijodiy amalga oshirish imkonini berishi bilan birga zamonaviy oliy pedagogik ta'lim oldida turgan muammolarni hal qilishga asoslanadi.

Xulosa o'rinda shuni alohida ta'kidlash joizki, bo'lajak pedagoglarning kreativ faoliyatini rivojlantirish albatta tashkiliy-pedagogik sharoit bilan bog'liq bo'lib, bu jarayon ularda shaxsiy-kasbiy fazilatlarini hamda kreativ qobiliyatlarini shakllantirishga yordam beradi.

Shunday ekan, bo'lajak pedagoglarning jamoaviy kreativ faoliyatini rivojlantirishga e'tibor qaratish, qiziqishlari yo'lidagi xatti-harakatlarini qo'llab-quvvatlash, bu borada talabalar oldiga aniq maqsad va vazifalarni qo'yish hamda kreativ faoliyatga faol jalb etish maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining 23.09.2020 yildagi O'RQ-637-son "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. <https://lex.uz/docs/-5013007>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 08.10.2019 yildagi PF-5847-son "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. <https://lex.uz/ru/docs/-4545884>
3. Бичева И.Б., Десятова С.В., Царева И.А. Развитие педагогического творчества будущего педагога // Профессиональное образование в России и за рубежом, № 1(25), 2017.- С.72-77
4. Лобашев В.Д., Талых А.А., Зименкова Ф.Н. Элементы творческой деятельности в технологическом образовании студентов // Педагогика и психология образования, - М: МПГУ, №4, 2016.- С.59-65.
5. Салаева М.С. Ўзбекистонда олий таълим мазмунини модернизациялаш стратегияси / «Замонавий олий ўқув юрти модели – муаммо ва вазибалар». Республика илмий-амалий конференцияси материаллари. ТТЭСИ. 2006. - Б. 37-41.
6. Салаева М.С. Ўзбекистонда олий таълим мазмунини янгилашнинг ижтимоий-маданий омиллари // Maktab va hayot. № 1. 2011. – Б. 24-26.
7. Салаева М.С. Инновацион таълим шариоитида педагогнинг шахсий-касбий ривожланишининг психологик омиллари // "Образование и наука в XXI веке" международный научно-образовательный электронный журнал. ISSN: 2658-7998. Электронный журнал. Выпуск № 12 (том 3) (март, 2021). - С.567-570.
8. Салаева М.С. Педагогнинг самарали инновацион фаолиятини таъминлашда шахсий-касбий ривожланишининг психологик қўллаб-қувватлаш / Инновацион таълим: халқаро тажриба, муаммо ва ечимлар" мавзусидаги Халқаро илмий-амалий анжуман. Тошкент шахридаги ЁДЖУ техника университети. Электрон тўплам. 3-қисм. 2021 йил 21 апрель. - Б.405-407.
9. Салаева М.С. Педагог профессионализмнинг шаклланиши интегратив психологик ҳодиса сифатида / Материалы международной научной конференции "Педагогические и психологические особенности раз-вития, формирования и становления личности врача". – Самарканд. Самаркандский государственный медицинский институт. (СамГМИ) 5 мая 2021 года. Электронный сборник. – С.178-180.
10. Салаева М.С., Джумабаева М. Таълимни модернизациялаш шариоитида педагог шахсининг ижтимоийлашуви ва профессионаллашуви // UzACADEMIA Ilmiy-uslubiy jurnali ISSN (IJEAIS). ISSN: 2643-640X. With Impact Factor: 3.2. Vol.5 Issue 3, March - 2021.- P.231-233. <http://ijeais.org/wp-content/uploads/2021/3/IJEAIS210342.pdf>

⁶³ Sалаева М.С. Professional darajaga erishish maqsadida pedagogning virtual mobilini rivojlantirish // "Xorijiy tillarni o'qitishning dolzarb masalalari: muammolar va yechimlar xalqaro ilmiy-amaliy onlayn anjuman materiallari. Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti. Elektron to'plam. 2021-yil 5-may. - B.230-234.

⁶⁴ Sалаева М.С. Psychological conditions for personal and professional development of future teachers. // Washington DC, USA International Journal of Engineering and Information Systems

(IJEAIS). ISSN: 2643-640X. With Impact Factor: 3.2. Vol.5 Issue 3, March - 2021.- P.231-233. <http://ijeais.org/wp-content/uploads/2021/3/IJEAIS210342.pdf>

⁶⁵ Sалаева М.С. Personal and professional self-development of a teacher to achieve a professional level. // Washington DC, USA International Journal of Engineering and Information Systems (IJEAIS) ISSN: 2643-640X. With Impact Factor: 3.2. Vol.5 Issue 3, March - 2021. - P.234-237. <http://ijeais.org/wp-content/uploads/2021/3/IJEAIS210343.pdf>

- (E) – 2181 - 1334 Barcha sohalar bo'yicha electron jurnal. VOL 2, ISSUE 9 (19), July 2021 Part - 1. - C.54-60. www.academscience.uz
11. Салаева М.С., Абдурасулова Ш.К. Педагог профессионализмнинг шаклланиши касбий кадрият сифатида намоён бўлиши // EURASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES, PHILOSOPHY AND CULTURE Innovative Academy Research Support Center. www.in-academy.uz. ISSN 2181-2888. With Impact Factor: 8.2. Volume 2 Issue 02, February 2022 Pages 183 -188. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6242575>
  12. Salaeva M.S. Professional darajaga erishish maqsadida pedagogning virtual mobilligini rivojlantirish / "Xorijiy tillarni o'qitishning dolzarb masalalari: muammolar va yechimlar xalqaro ilmiy-amaliy onlayn anjuman materiallari. Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti. Elektron to'plam. 2021-yil 5-may. - B.230-234.
  13. Salaeva M.S., G'ulamova S.R. Ta'limni axborotlashtirish sharoitida bo'lajak pedagoglarning virtual akademik mobilligini shakllantirish / "Xorijiy tillarni o'qitishda yangicha yondashuvlar" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy onlayn anjumani. Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti – T.: "Firdavs-Shoh" nashriyoti, 2022 – B. 209-213.
  14. Salaeva M.S. Psychological conditions for personal and professional development of future teachers. // Washington DC, USA International Journal of Engineering and Information Systems (IJEAIS). ISSN: 2643-640X. With Impact Factor: 3.2. Vol.5 Issue 3, March - 2021.- P.231-233. <http://ijeais.org/wp-content/uploads/2021/3/IJEAIS210342.pdf>
  15. Salaeva M.S. Personal and professional self-development of a teacher to achieve a professional level. // Washington DC, USA International Journal of Engineering and Information Systems (IJEAIS) ISSN: 2643-640X. With Impact Factor: 3.2. Vol.5 Issue 3, March - 2021. - P.234-237. <http://ijeais.org/wp-content/uploads/2021/3/IJEAIS210343.pdf>
  16. Salaeva M.S. Formation of teacher professionalism as an integration psychological event in the context of globalization of education // Hindiston. International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD) eISSN: 2456-6470 Impakt faktor: 6.005. Special Issue – IDMR2021. April 2021. - P.109-111. Available Online @ <https://www.ijtsrd.com> <https://www.slideshare.net/yogeshijtsrd/formation-of-teacher-professionalism-as-an-integration-psychological-event-in-the-context-of-globalization-of-education>
  17. Salaeva M.S., Djumabayeva M. Formation of virtual academic mobility of future teachers in the context of education information // International Multidisciplinary Scientific Journal (IMSJ) ISSN: 2091-573X. With Impact Factor: 3.2. Volume 1. Issue 1, June 2021.- P. 36-37. Google scholarship <https://www.sciencepublish.org/>
  18. Salaeva M.S., Koshnazarova M.A., Abdukodirov G., Radjabova D.A. Professionalism of the Teacher as a Pedagogical Credo in the Age of Innovation // SPECIALUSIS UGDYMAS / SPECIAL EDUCATION 2022 1(43). Pp. 10571 – 10576. <https://www.sumc.lt/index.php/se/article/view/1637>

**QO'QON UNIVERSITETI
XABARNOMASI**

**KOKAND UNIVERSITY
HERALD**

**ВЕСТНИК КОКАНДСКОГО
УНИВЕРСИТЕТА**

5 / 2022

ISBN: 2181-1695

Bosishga ruxsat etildi 2022-yil 28-dekabr.
Qog'oz bichimi 60x84 1/8 «Libre Franklin, Montserrat»
garniturasida. Shartli bosma tabog'i 8. Adadi 20 nusxa.
Buyurtma rakami № . Baxosi shartnoma asosida.
"Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi"

bosmaxonasida
chop etildi.

